

YENİ YÖNETİM BİÇİMİNE KARARNAMELER DEĞİL, İSTANBULLULAR KARAR VERMELİ

Doç. Dr. Erol KÖKTÜRK

SHP Beşiktaş İlçe Başkanı

İstanbul, son yıllarda yönetilmesi zor, hizmet götürülmesi güç bir megapol durumuna geldi. Artık İstanbul'a bir süre NE yapılırsa, NASIL yapılırsa tatmini neredeyse olanaksız bir durum söz konusu.

1993 yılı İstanbul için önemli bir yıl. Bu yıl, "İstanbul Yılı". İstanbul yılında İstanbul'a yeni bir yönetim biçimi aranıyor. Ancak yeni modeli geçmişte arayanlarla, gelecek için arayanlar arasında ciddi yaklaşım farkları var: Deyim yerindeyse, 1993 yılı bu iki yaklaşımın çarpışma yılı olacak...

Bir yaklaşım, İstanbullularla bu kenti yerinden yönetme olanaklarının güçlendirilmesini savunuyor; diğer yaklaşım ise yerel yönetimleri güçlendirme görüntüsünün ardında merkezi eğilimleri güçlendirmeye niyetlenip, kararnamelerle yetkileri Ankara'ya çekerek işi bitirmeye kalkıyor.

İstanbul'a ilgi, onun değerinden kaynaklanıyor, İstanbul'da yaşayanların çoğu bu değer farkında olmasa da, o değer oluşmuştur. 2600 yıl boyunca, kan-can pahasına... Bu değeri fark edenlerden bir grup ondan sonuna kadar nemalanmak istiyor; diğer aykırı (!) bir grup ise, o değeri önce koruyabilmek, sonra büyütebilmek istiyor. Ve bu ikinci grup İstanbul'un yeni-gerçek sahiplerinin ortaya çıkması uğraşını veriyor.

Bu kentin öncelikle tarihi-kültürel kimliği korunmaya çalışılıyor, daha iyi yaşanabilir bir kent olmaktan çıkışının nedenleri ortadan kaldırılmaya çalışılıyor, kent aşırı göçün yarattığı normalin üzerindeki baskıdan kurtarılmaya çalışılıyor. Bunlar bu koşullarda ulaşılması zor olan hedeflerdir.

Dünyanın ender bir coğrafyasında yer alan, uygarlıklar yatağı, ayrıcalıklar odağı, kültürler beşiği, açık hava müzesi. Dünya Kenti İstanbul kendisine özellikle 1984-1989 aralığında yapılan saldırıya teslim mi olacak, yoksa bu özelliklerine Özellikler mi katacak? Yani İstanbul'a yeni yönetim biçimi arayışları sırasında soruları doğru sormak gerekiyor, İstanbul'a çözüm arayanların da İstanbul'u yaşamış olmaları, yaşıyor olmaları gerekiyor.

Bugün İstanbul'da 5712 km²'de yaklaşık 10 milyon nüfus yaşamaktadır. Yapılan ayrıntılı hesaplara göre, ülkede km²'ye 66 kişi, Marmara bölgesinde 168 kişi düşerken, İstanbul'da 1023 kişinin düşmesi, kentin bölge ve ülke içindeki önemini ortaya koyan bir ölçüdür. Ancak şu da önemli: Bu kentteki ortalama % 4.5 oranındaki nüfus artışının yarısı göçlerdendir. Göçler İstanbul'u yayılan bir yerleşme durumuna sokmuş, bu yayılma da gecekondulaşmada somutlaşmıştır. Hiç göç olmasa bugünkü nüfusu 2.5 milyon olacak olan kent, dalga dalga gelen göçlerin etkisi altında kendisini savunacak mekanizmaları kuramamıştır. Sonuç İstanbul'un ve İstanbul'da yaşayanların büyük bölümünün kimliğinde karmaşalar yaratmıştır.

Bugün İstanbul nüfusunun çok büyük bir bölümü "Nerelisin?" sorusuna "İstanbuluyum" diyemeyenlerden oluşmaktadır. 40 yıldır İstanbul'da yaşayan milyonlarca insan da bu soruyu "falanca kentliyim" diye yanıtlamaktadır.

Böylesi bir karmaşa içinde İstanbul yine de kendisini kurtaracak olan İstanbullu sahiplerinin çoğalmasını beklemektedir.

Yoksa göçerlerin büyük bölümü, üst yapıdaki bazılarının da katıldığı bir furya içinde “ne vurursam kardır” mantığıyla kente yaklaşmaktadırlar. Artık çok fazla insan bu kentte rantın keyfiyle buluşmuştur. Bu, İstanbul için en büyük tehlikeyi oluşturmaktadır.

Sermaye grupları, yönetenlerden aldıkları haklarla; göç edenlerin çoğu çaresizlikleriyle bütünleşen örgütlenmelerden aldıkları cesaretle kentin doğasına, kültürüne, coğrafyasına; özetle kimliğine müdahale etmişler ve İstanbul’u bir paylaşma arenasına döndürmüşlerdir.

1980’li yılların dünya ölçeğindeki en Önemli dinamikleri arasında “merkezi yönetimden yerel yönetime, temsiliyetçi demokrasiye katılımcı demokrasiye” yöneliş önemli yer tutmaktaydı. Bu yöneliş ülkemizde yansımalarını bulmuştur. 1980’li yıllar, yerel yönetimlerin eskiye göre daha çok yetkili kılındığı yıllar olmuştur.

Yerelleşme, demokrasinin önemli bir ölçeğidir. Artık Türkiye gibi büyük ülkeleri Ankara’dan yönetme olanağı kalmamıştır. Birçok alanda buna gerek de kalmamıştır. Sorunlar, “ait oldukları yerde” çözümlenmelidir. Yerel ölçeklerde, evrensel doğruları kalıcı kılma anlayışı günümüzün temel yaklaşımlarındandır. Yoksa Ankara’yı hiç de ilgilendirmeyen bir konuda Ankara’da “dosya tumanın” anlamı kalmamıştır.

İşte İstanbul’a yeni bakış da bu eksene oturtulmak zorundadır.

Yerellik, günümüz dünyasında önemi giderek daha doğru kavranan, gelecekte daha da önem kazanacak bir olgu durumundadır, insanlar önce, yaşadıkları, havasını soludukları, ayaklarını bastıkları yerde, beldede, mekanda bir şeyler yapmak, bir şeyleri değiştirmek, bir şeylerin iyiye gitmesini sağlamak istemektedirler. Bunu yaparken de, evrensel normlara ulaşma istekleri boy vermektedir.

Yerel kültürler, bir dünya mozaiği içinde değerlendirilmektedirler.

İşte bunu yakalamak zorunludur.

Yerelleşme bağlamında demokrasinin gerçek tabanına dayandırılması, yurttaş girişimlerinin yaygınlaştırılması ve güçlenmesi, yerel ölçekte karar alma ve uygulama ortamlarının-olanaklarının yaratılması, tabandan ve özde katılım modellerinin oluşturulması demokrasinin süreklilik güvencesi olacaktır.

Yerel düzeylerde gönüllü sivil toplum örgütlenmelerinin güçlenmesinin yanı sıra, yerel yönetimlerin de yeniden yapılandırılması, günümüzün dayattığı bir gelişmedir.

Yerel kamusal düzenlemede temel koşul, ülkede yönetim felsefesinin değişmesidir. Çünkü insanlar kendilerini Ankara’dan daha yakın hissettikleri yerel yönetimler kanalıyla siyasete, toplumsal yaşama, yaşanan çevrenin iyileştirilmesi uğraşlarına, buradan yola çıkarak ülke sorunlarının çözümüne katılmalıdırlar. Bu katılmanın yolları ve ortamları yaratılmalıdır.

Yani artık yalnızca seçim dönemlerinde sandığa gitmekle, demokrasiyi sandığa indirgemekle demokrasiyi yaşama biçimi yapmak olanaklı olmuyor. Katılımı sürekli kılmak ve katılım yollarını sürekli çeşitlendirmek, bu konularda yaratıcı olmak, demokrasiyi kesintilere karşı güvencelemekle aynı anlama gelecektir.

Belediye ve İl Genel Meclisleri’nin Yerel Parlamentolara dönüştürülmesi tasarımı bu çerçevede ele alınabilir. Bu parlamentolar gerçek kimliklerini “seçim” bazlı tek başlı yönetimlerde bulurlarsa da, bir geçiş süreci olarak yeni biçimde de oluşturulabilirler. Sözü edilen meclisleri, yerel ölçeklerde yasama, yürütme ve yargı yetkileriyle donatarak “yerel parlamentolar”a dönüştürmek, demokrasi adına önemli bir adım olacaktır.

Bu, kuşkusuz, yerel yönetimlerin şu an var olan yapılarında köklü dönüşümler yapılmasını gerektirmektedir. Yetkilerin dağılımı, görev alanlarının yeniden tanımı, kaynak yaratılması ve kaynakların yönetilmesi, yönetimde etkililik ve verimlilik konuları bu düzenlemede öncelikle ele alınması gereken konulardır.

Ülkemiz tek tip yerel yönetim anlayışlarıyla yönetilemeyecek kadar zengin bir kültür mozayigine sahiptir. Hele hele İstanbul'u bu tek tip yönetim modelleri içine sığdırma olanağı hiç kalmamıştır. Yapılacak olan bu modellerin genel doğrularıyla, İstanbul'un özel ve ayrıcalıklı yanlarını gözeterek yeni bir model tanımalıdır.

Yerelleşme modeli, yetki göçerimi modeli olmak zorundadır. Genel yetki göçerimi, yerellerin özelliklerine göre yeni yetki tanımlarına karar vermelerini olanaklı kılan bir düzenlemeyle bütünlenmek zorundadır.

İstanbul için düşünülecek model mutlaka demokratiklik, katılımcılık ve etkililik temelli bir model olmak zorundadır.

Bunların somutlanması yapılabilir. "Demokratiklik" deyince akla ilk gelen, "vesayet" olmaktadır. Türkiye'nin en çok oy almış olan seçilmiş, yani Anakent Belediye Başkanı Vali'nin vesayetindedir. Bunu demokrasi ile bağdaştırmak olanaklı değildir. Yani bu ilke açısından, seçilmişlerle atanmışların ilişkisi mutlaka yeniden düzenlenmelidir. Seçilmişlerin denetiminde temel odağın yine seçenler olması gerekiyor.

"Katılımcılık" denilince, "örgütlü katılımlar", "niteliğin temsili", "etkin katılım modelleri" gibi konular akla gelecektir. Hep bundan söz edilir, ama az örneği olan bir konudur, katılım. Diyoruz ki, İstanbul için İstanbullular karar versin... Nasıl olacak bu? İşte bu, katılım modelleriyle ortaya konabilecek bir hedefdir.

Yönetim modeli, hem işleyişle hem de denetim mekanizmalarıyla etkin olabilmelidir. Yerel yönetimin yasama ve yürütme organları, verimlilik ve üretkenlik ölçütlerine göre yapılandırılmalıdır. Biçimsel demokratik süreçler sonucu oluşabilecek temsil gücünden yoksun, organlarla yerel yönetimleri, İstanbul Kent Meclisini fonksiyonel kılama olanağı yoktur. Bu konu üzerinde düşünülmelidir. Tasarım organlarında, komisyonlarda, tüm parti temsilcilerinin katılımını sağlayacak bir model ortaya konmalıdır. Meclis, mutlaka kural koyma yetkilerine sahip olmalıdır. Meclislerin sürekli çalışır duruma getirilmesi de önemli bir aşama olarak değerlendirilmelidir. Verimliliğin temel koşulu olan proje zenginliği, üretebilmenin temel koşulu olan nitelikli kadrolaşmalar bu yapının önemli boyutları olarak ele alınmalıdır. Yerel yönetimlerin merkezi hükümetle ilişkilerinin düzenlenmesi nasıl önemli ise, kendi içinde atanmışlarla seçilmişlerin ilişkisini düzenlemek de o kadar önemlidir. Mutlaka özerk ve çağdaş bir personel rejimi kurulmalıdır. Yerel yönetim bu konuda merkezi hükümetin vereceği kadrolara tabi olmamalıdır. Yönetim modelinin dinamik özellikli olması ve bilgi sistemlerine dayanan bir çağdaşlıkla oluşturulması gerekmektedir. Bu doğrultuda teknolojinin çağdaş araçlarından da mutlaka yararlanılmalıdır.

Bu genel yaklaşımlar sonucunda İstanbul kent yönetimi şu konuları da gözetecek biçimde düzenlenmelidir: İstanbul'un kimliğini güçlendirme, coğrafi bütünleşmeyi değerlendirme, kentin gelişimini plan bazında kontrol altına alma, merkezi yönetimin İstanbul birimlerini görev birimlerinden çok eşgüdüm birimleri olarak yeniden düzenleme, eğitim, sağlık, ulaşım konularındaki yetkileri İstanbul yerel yönetiminin görev tanımları arasına alma, kentin toprak yönetimini özel olarak değerlendirme, hep sözü edilen toprak rantlarının bir bölümünü yerel yönetime döndürme...

Yazılması gereken çok şey var... Ama bunların tersi şeyler yapma Özlemi içinde olanlar da var... Bunlar "İstanbul İlinin Yeniden Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" çıkartmak istiyorlar. Söylenenlerin tersine, yetkiler merkezileştirilmek, İstanbul Ankara'nın istekleri doğrultusunda yönetilmek, belediyeler ve yerel yönetimler ikinci plana itilmek isteniyor. Ve bu konuda fazla da ses çıkarılmıyor...

İstanbul, artık sana yeni haksızlıklar yapılmamalıdır.